

„advokat“ tako dobra (ne nemška) beseda kakor „odvetnik“, „adjunkt“ morebiti bolja od „pristav“ itd.

Ker se noben govornik več ne oglasi, poprime predsednik dr. J. Bleiweis besedo, rekši, da mu je dolžnost, braniti čast Matice nasproti neupravičenemu kritikovanju. Strastna graja Matičnih letos izdanih knjig po gosp. dr. Tavčarju ne more odbora Matičnega prav nič žaliti, kajti od mnogih družih strani in tudi javno v časnikih se toplo hvalijo Matične knjige, in katera razsodba je objektivna in nepristranska, ni težko uganiti. Prečudno je dalje to, da si je gosp. govornik drznil trditi, da so se Matične knjige letos poleg Letopisa skrčile „na dve revni brošuri“, ko je vendar izdala Matica „Letopis“ na 18 pôlah, „Znanstveno terminologijo“ na 12 pôlah, „Germanstvo“ na 4 pôlah, „Dodatek Koseskovih poezij“ na 4 pôlah! Te 3 poleg „Letopisa“ izdane knjige so „dve revni brošuri“ !! In poleg teh 4 knjig se je ustanovnikom letos še dodala „Hrvatska slovnica za Slovence“ na 10 pôlah. *) „Na šolske knjige je Matica celó pozabila“ — je trdil govornik. Te graje ni moči drugače razumeti, kakor tako, da ni poslušal, kar sem v začetnem govoru precej obširno o šolskih knjigah govoril, pa da tudi tajnikovega poročila ne slišal, in Cigaletove „Znanstvene terminologije“ še naslova ne bral, kjer zapisano stoji: „Znanstvena terminologija s posebnim ozirom na srednja učilišča“. Tudi dr. Tavčar pravi, naj v vseh Matičnih knjigah vlada en jezik. Vprašam ga: kateri pa? „Zvonove“ pisave poprijeti se bi še najbolj kazalo, al „Zvon“ je ekskomuniciran od vseh j - piscev in tedaj bi zopet ta pisava ne bila po volji tistim, ki nikoli j - ev nimajo zadosti. — Koseskega z blatom ometavati je princip vseh, ki ne vedó, kolik entuzijazem so njegove pesmi vzbujale od leta 1844. počenši po vseh okrajnah slovenskih, zato je pravična bila kritika prof. Wiesthalerja v programu mariborske gimnazije. Matica tedaj le pieteto spolnuje do toliko slavljenega pesnika, če vse, kar je od njega prejela uže prejšnji čas, v natisu ohrani. Poslednjič moram še gosp. dr. Tavčarja milovati, da ni razumel britkega sarkazma, ki ga je Koseski izrazil o nemilih mu kritikarjih, ki so ga poslednja leta tako v nič devali, da je po pravici v Podbrezji pred dvema letoma rekel: „ich verstehe nicht slovenisch“. — Zakaj so se knjige Matične za lansko leto zakasnile, je odbor o pravem času po časnikih razglasil in stoji tudi v tajnikovem poročilu. —

S tem je bila obravnava 2. programove točke pri kraju. (Dal. prih.)

Domače starine.

Slovenska mapa iz leta 1775.

Pred letom dni dobil sem v roke mapo, katero tu navajam, tako le se glasečo:

„Ichnographouski grundriss te gmaine per Makronogi na doleinskem. Ta obstoji u' hribskem is bukovem inu samu per ziffrach 55. 54. inu 53. is nekterem smrekoum dreu'iam obraszhenem gruntu. Pres gershinskeh dveih waieriu is 6126, teh ceist inu Potu 4995, koker tudi tega na restalanega Prostora na salostni gori per Nr. 2 noter da vogala per Prelogah 15...34. Inu tudi pres Prestora sa gauge, alli Richtni Platz 1600. sapopade ta gmaina □ klafter 843440 Inu je od mene spo-

*) Lanske Matične knjige so prišle na svitlo na 38 pôlah, in če se dodá še „Hrvatska slovnica“ z 10 pôlami, na 48 pôlah.

dei podpissanga u' leiti 1775, po ordengi gori usetha inu met te, ketiri h' tei Thallenge eno ponavadno pravizo imajo namerzh Gershino, inu tei podlossen Makronoshki Terh, Schrotijo, Thurn, Beneficium Matere Bosie, gerschine ottozheze . . . . Pleterje, ketiri ussi skupei 57²/₅ semle, inu semelski Thaille sapopadeio pa sadershaine sakesorte Praviz toku restallana billa, de je na edno zeillo semle 15600, na eno polovizo semle 7500, na eden virtelz 3000 inu na edan drittelz semle 5200 □ klafter pershlu. Ta 2 dan teiga Meisza kosaperska 1775.

Joh: Carl: Raimund: zu: Classenau m/p.

Kays: Königl: Rath in Politicis et oeconomicis, dann Craysshauptmann.“

Ta mapa je znamenita uže zato, ker je slovenska in sicer iz časov Marije Terezije in Jožefa, za katerih je bila le nemščina in latinščina v navadi, — zopet dokaz, da tudi slovenščina ni zauzemala zadnjega mesta, marveč je bila v uradnem pismu v navadi.

Nad okvirom, v katerem je navedeni napis, stoji majolika, na desni strani mape spodej pa je narisana kozel, kateri menda spominja na Baha — oboje znamenje, da ima okolica obilo vinskih gorá.

J. Š.

Iz državnega zbora.

Govor poslanca viteza Schneida

v zbornici poslancev 23. aprila.

Osobnim opombam gospoda predgovornika (dr. Duhača) me ni volja nasledovati. (Dobro!)

Pri naslovi 14, §. 8 sem se oglasil za besedo, govoriti o vzdržanji gimnazije Kranjske.

Ko sta v tem obravnavala država in mesto kranjsko in je malo da ne utrjen obstoj gimnazije kranjske, omejiti hočem svoje opomnje o učnem jezici po kranjskih gimnazijah.

Gospôda moja! Na besede, ki jih tu govorim, ni uplivala národna skupnost, niti ne osobni oziri.

Kar tu povem, izročam Vaši presodbi jedino iz tega namena, da ustrezam pravici in mirno razlagam vprašanje, katero se živo tiče razvnetega življenja národa, in ki navzlic vsemu prejšnjemu odobravanju óne strani te slavne zbornice dobí in mora dobiti svoje potrdilo.

Na Kranjskem, gospôda moja, kjer je nad 90% slovanskega stanovništva, nahajate, odštevši čisto nemško spodnjo gimnazijo v Kočevji, tri gimnazije, na katerih je po nekoliko tudi slovenščina učni jezik. (Čujte, čujte!)

To so višji gimnaziji v Ljubljani in Novomestu in spodnja gimnazija v Kranji.

Ako pa na tanko presodite razmere predmetov in učnih ur, razvidite, da se sicer formalno jemlje ozir na nauk v maternem jezici, a da bistveno slovenščina pogreša primerne gojitve. Uvideli bodete, da se od razreda do razreda čedalje bolj krči nauk v slovenščini kot učnem jezici in tudi nji odmerjeni čas, dá, na višji gimnaziji skoraj nima prostora. (Resnično! — na desnici.) Proglašenemu učnemu jeziku se pa v presežnem načinu stavi nasproti drugi deželni jezik, kateri nikakor ni materni jezik učencem.

Gospôda moja! Ako se ne daje na gimnaziji dovolj prilike, nabrati se obilice besed iz jezikovega bogastva in razumeti njega duh ter vaditi se v njega spisovanji, kje sicer bi se mogel Sloven temeljito naučiti materinščine svoje? (Tako je! na desnici.) V ljudski šoli, katera se ne bavi z drugim nego s slovnico in analizovanjem besed, kjer se nauči komaj 1000 besed, nikakor ne! V srednji šoli še le prejme učenec novih pojmov.

Pojmi, katerim se tu priučim v svojem maternem jezici, ti obogaté njemu duh, kajti pojmi, katere značijo besede jednega jezika, niso ravno tisti, katere izražajo besede drugega jezika.

S poukom v svojem maternem jezici se dijak ne nauči samih besed, nego tudi pojmov. Dovoljeno mi bodi, da se tu sklicujem na besede cesarja Karola V.: „Kolikor jezikov znaš, toliko ljudi veljaš.“

Uže tem načinom bi bili dosegli gimnaziji, kakoršni sti v Kranji in v Novomestu, vzviševalni svoj vpliv na izobraženost, kajti, naslanjajoči se na nemškega in goječa slovenski nauk, dajali ste učencu najlepšo priliko, da se pripravljaja gladkemu in popolnemu izražanju svojih misli v maternem jezici.

A doslé se je, žalibog, ravno nasprotno godilo, kar je žalostna posledica samo formalne in navidezne izvršitve principij, katerim je porok državna temeljna postava. (Dobro! dobro! na desnici.)

V resnici nahajate po uradih in v privatnem življenji med uradniki, učitelji, pravdniki in njih pomožnim osebstvom mnogo takošnih, kateri so se šolali po kranjskih srednjih šolah, vendar ne umejo svoje materinščine dovolj, zatorej v njej morejo le s težo ali nezadostno občevati. A prav ti ljudje so, kateri nočejo v slovenščini niti uradovati, niti učiti in ki sicer ne marajo za slovenski jezik v javnem življenji. (Na desnici: Resnično!) Prav ti ljudje so tudi, kateri, prisiljeni po osebnih vzrokih, se vedno protivijo željam stanovništva in podpihujejo oni národní razpor, kateri stalno vlada po deželi. (Res je! na desnici.)

A kar še bolj grení to britkost, je krivično očitaje, da jezik ni dosta razvit, da ni sposoben za uradovanje, češ, da še celó domači uradniki, učitelji in pravdniki, zato sami rajši občujejo v nemščini.

Gospôda moja! Ljudstvo uže davno dobro zna, da jeziku ne manjka sposobnosti, ampak to vé, da se doslé ni zadostno gojil.

Ako zatorej po jedni strani ni bilo moči, naobražiti se v svojem jezici, a se to hoče vpotrebljati v dokaz proti rabnosti tega jezika, potem se nam ni čuditi o neprestanih obžalovanja vrednih agitacijah in o uporih razžaljene narodne zavesti. (Dobro! na desnici.)

Gospôda moja! Jezik le daje narodu zavest samotja.

Ako kak národ žalostnega — pritrđiti moram — sramotilnega svojega stanja ne more trpeti, da je po nedolžnem ali po administrativnem razjerebstvu izgubil svojo zvezo s prošlimi rodovi, bode Vam li moči, zabranjevati mu napóre, govoriti svojim naslednikom in poznejšim vnukom in staviti se njim vzpored?

Spoznal sem, da národne resnične in resne želje Slovencev ne presežajo mere, katera bi se jim ne mogla dovoliti. Če tudi so neprestani borilci proti načelu germanizacije, vendar ne bodo nikdar pozabili državnih interesov. Narodi so prelojalni in navzlic svoji národni razvnetosti premodri, da ne bi spoznali potrebe in koristi modernega kulturnega jezika in državne volje.

Tako daleč ne bode prišlo in ne sme priti in tega tudi ne želé Sloveni, da bi dijaki kranjski prihodnjí ménj sposobni bili za više šole in za javno življenje nego dijaki družih kronovin. (Dobro! na desnici.)

Nasprotno hoté, da njih otroci s kmetov uže pripravljani, ne nahajajo v jezičnih razmerah vzrokov, biti izključeni velikim avstrijskim hramom znanosti.

Ako zatorej slavna zbornica meni pritrđi, da se bode v prihodnje po srednjih šolah v deželi obračala jednaka pozornost na potrebno in pravično gojitev slovenščine, storí se tako važen korak za odstranitev národnega razpóra vsaj v

kranjski deželi. Umolknila bode agitacija in vrne se zopet mir.

A še neka druga stvar, ki se tiče državnih interesov, je temelj mojim opomnjam.

Na južnem kraji Save smo prevzeli oskrbníštvo razprostrane dežele in dolžnost nam je, tamkaj postaviti nov velik administrativni aparat.

Mnogo let bode še minulo, predno bode moči dobiti v tej deželi sami dovolj funkcionarjev, zatorej bi treba bilo uže zdaj pri umestovanji v tej deželi jemati poseben ozir na uradnike kranjske in bližnjih slovenskih krajev.

Uže zaradi sorodstva po jezici in krvi in vkljub temu sorodstvu zato, ker niso še navdani tam vladajočih versko-političnih načel.

Slovenski mladini bi se po takem odprl vesel izgled, sijajna svojstva neutrudenosti, stanovitnega hrepenjenja po viših uzorih in zlate poštenosti, katerih ima slovensko ljudstvo v tako obili meri, porabiti v tej deželi na čast avstrijskemu upravništvu. (Dobro! dobro! na desnici.)

A tudi zato je treba, da se tisti, ki imajo iti tjà, dobro izučé v slovenščini. Izobraženost, opirajoča se na staroslovenščino in na natančno poznanje koreník daje vsacemu naobraženemu Slovenu sposobnost, takoj premagati ovire ter uradovati v srbsko-hrvatskem jezici.

Pogoji takemu pouku imajo se pa dati na gimnazijah tistih krajev, kjer bivajo Sloveni.

Ne jemljite zatorej deželi srednjih šol, v katerih ima jezik národov dobivati potrebno gojitev, in dajte tudi tako državi priliko, uvesti v pridobljenih deželah sposobnih in zvestih uradnikov.

Gospôda moja! Storite, da se slovenščina po kranjskih gimnazijah boljše goji in, kjer se je moči, tudi mladini novih od nas pridobljenih dežel pripravljati za avstrijske višje šole! (Veselost na levici.) A vkljub temu moram prav na to obrniti Vašo pozornost in prepustiti Vaši sodbi, ali ne bi jako koristno bilo, ko bi ne le hrvatske in srbske, nego tudi slovenske srednje šole bile učilišča mladini pridobljenega ozemlja. (Dolgotrajno ploskanje na desnici. Govornika pozdravljajo mnogi udje na desnici.)

Naši dopisi.

Iz Rusije 5. aprila. — η. (Dalje in konec.) — Dasiravno avstrijska ustava ni veliko vredna, so nas vendar sporočila zadnjega časa iz Avstrije jako razveselila, sporočila namreč o tem, da ministerstvo grofa Taaffe-a gre, dasiravno počasi, vendar gre naprej po poti, ki je v stanu pripeljati do pravega cilja: k porazumljenji in pravici. Dokaz temu je tudi to, da ste Slovenci vendar enkrat prejeli resničnega Slovenca za cesarskega namestnika. Škoda le, da Avstrija vsako kolikorsibodi dobro stvar začenja nekako prepozno. Pravično notranjo in unanjo politiko bi bila morala Avstrija, ker tega prej ni storila, vsaj 1876. leta začeti. Tako bi zdaj kakor avstrijski tako tudi drugi evropski narodi najbrže vživali resnični mir. Al tadanja avstrijska politika, ki se k nesreči še zdaj nekako poddržuje, je kriva berlinskega traktata, ki Evropi ni dal mirú, temuč stvaril je pravi vulkan. Posledki tega traktata so javni: Rusija za svoje velikodušne žrtve ni prejela polne zadostitve in tega so bili najbolj krivi Bismark, Beakonsfield in Andrassy; to Rusiji se ve da ni moglo biti po volji. Avstrija je prejela za svoje potezanje za „turško celoto“ dve lepi turški provinci; to pa ni prav nič po volji tistim slovanskim narodom, katere je želela Rusija osvoboditi tujega jarma, kakor tudi Rusiji in Italiji ne.